

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

18.02. 2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Уляни ТЕРЕХ на тему
«Кримінальна відповідальність за встановлення або
поширення злочинного впливу в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Уляни ТЕРЕХ на тему «Кримінальна відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні», а також за результатами оцінки рецензентів та учасників фахового семінару, проведеного 13 лютого 2025 року, констатує:

Тема дослідження є актуальною з огляду на те, що сучасні умови вимагають глибокого аналізу нових форм і механізмів протидії злочинності. У контексті глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій злочинні групи демонструють здатність швидко адаптуватися до змін, активно використовуючи інноваційні комунікаційні засоби для поширення власних ідей і пропаганди кримінальної діяльності. Тому злочинний вплив у цьому дослідженні розглядається не лише як діяння, що формує склад кримінального правопорушення, але й як багатогранне негативне явище, яке становить серйозну загрозу правопорядку, підриває соціальну стабільність, створюючи умови для розширення злочинних мереж і поширення незаконної діяльності.

Ступінь розробленості теми дослідження підтверджують наявні розробки у цій сфері: окремі аспекти проявів злочинного впливу розглядалися в наукових працях таких дослідників, як О. О. Дудоров, З. А. Загинеї-Заболотенко, О. О. Кваша, Ю. М. Крамаренко, І. В. Красницький, Р. І. Лемеха, Р. Л. Максимович, А. О. Нікітін, О. В. Околіт, О. С. Скок, Л. І. Скрекля, В. Г. Хашев і Т. В. Шевченко.

Дисертацію виконано відповідно до положень п. п. 8, 16 розділу І Цілей сталого розвитку, визначених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», яка була схвалена Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Крім того,

робота відповідає пріоритетним напрямам розвитку правової науки на 2021–2025 роки, затвердженим постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 23 червня 2021 року № 12-21, а саме п. п. 3, 4, 8, 37 розділу 1.15 «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні», а також згідно з Планом науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ (тема «Протидія злочинам, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на 2021–2024 роки, номер державної реєстрації 0121U113930 та на 2024–2027 роки номер державної реєстрації 0124U005075).

Мета дисертації полягає в отриманні наукового результату – комплексного аналізу та системної характеристики проблематики кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу.

Дослідження поставленої наукової проблеми здійснювалося на основі вирішення таких завдань:

- вивчити рівень дослідження проблематики кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу у науковій літературі;
- надати детальне кримінально-правове визначення цього явища, спираючись на чинне законодавство та наукові джерела;
- проаналізувати міжнародні підходи до регламентації кримінальної відповідальності за подібні діяння, а також досвід регулювання цього питання в історичній ретроспективі;
- розглянути об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого статтею 255-1 КК України, з метою уточнення їх тлумачення та застосування;
- проаналізувати практичні аспекти застосування заходів кримінально-правового характеру щодо встановлення або поширення злочинного впливу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері кримінально-правової охорони громадської безпеки, спрямовані на протидію встановленню або поширенню злочинного впливу.

Предметом дослідження є правове регулювання кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні.

Методологічну основу дослідження становлять методи, вибір яких зумовлений поставленими завданнями дослідження. Зокрема, застосовувалися такі філософсько-світоглядні методи, як діалектичний (для всебічного вивчення предмета дослідження, що дозволило розглядати всі питання теми у їхньому взаємозв'язку, забезпечуючи інтеграцію між різними розділами дисертації); онтологічний (для з'ясування застосування норм права до реальних суспільних відносин шляхом аналізу історичного розвитку регулювання подібних правовідносин (розділи 1.3, 1.4 та розділ 3)); герменевтичний (для інтерпретації правових понять, таких як «злочинний вплив» та «злодій в законі», забезпечуючи їх змістовне розкриття (підрозділ 1.2)); антропологічний (для вивчення суб'єкта вчинення злочинного впливу, зокрема його ідентифікації та особливостей, які відрізняють його від інших суб'єктів кримінальних правопорушень (підрозділ 2.2)); аксіологічний (для оцінки ефективності норм права у захисті суспільних

цінностей, а також співмірність покарання за відповідні діяння (розділ 3)); компаративістський (для порівняння досвіду різних країн у протидії організованій злочинності та злочинному впливу, що забезпечило порівняльний аналіз і можливість адаптації успішних практик (підрозділ 1.4)). Також використано такі загальнонаукові методи як метод формальної логіки (для послідовного викладу матеріалу (усі розділи); аналіз і синтез (для визначення ефективності та доцільності норми (розділ 3, висновки); порівняння (співставлення норм про суміжні склади кримінальних правопорушень, інших нормативно-правових актів, які регулюють подібні правовідносини (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2), тлумачення (роз'яснення змісту та смислового наповнення понятійного апарату, викладеного у нормі ст.255-1 КК України (підрозділ 1.2), узагальнення (всі розділи, висновок). Із спеціально-наукових методів використано історичний метод (для дослідження ретроспективи формування субкультури, причини виникнення такого злочинного явища (підрозділ 1.3, 1.4); математичний метод (для підрахунку кількості кримінальних проваджень, судових рішень (підрозділ 3); мовний (для визначення морфології, лексикології, семантики, стилістики оціночних понять, викладених у нормі ст.255-1 КК України (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2). Також процесі дослідження використано низку конкретно-наукових методів, що сприяли досягненню поставленої мети: історико-правовий метод застосовано для аналізу розвитку кримінального законодавства, що регулює відповідальність за злочинний вплив, із врахуванням змін і тенденцій у правовому регулюванні (підрозділ 1.3); порівняльно-правовий метод використано для виявлення особливостей регламентації кримінальної відповідальності за злочинний вплив у законодавствах інших країн та їх зіставлення з українською правовою системою (підрозділ 1.4); статистичний метод базувався на аналізі даних судової практики по Україні, що дозволило оцінити масштаби притягнення до кримінальної відповідальності за злочинний вплив і виокремити особливості застосування відповідних норм (підрозділ 3).

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, закони і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, що стосуються теоретико-правових засад кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні. Інформаційною та емпіричною базою дослідження стали нормативні документи, судової практика, статистичні дані, матеріали, опубліковані в періодичних виданнях та мережі Інтернет.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у проведенні системного аналізу кримінально-правової охорони суспільних відносин від встановлення або поширення злочинного впливу.

Серед найбільш значущих результатів, які мають наукову новизну, є вагомими для розвитку теорії кримінального права, удосконалення практики правозастосовних органів та підкреслюють особистий внесок автора, можна виокремити такі:

- доведено необхідність внесення змін у назву ст. 255-1 КК України, («Злочинний вплив»), а також частину 1 цієї статті («Здійснення злочинного

впливу»). Такі формулювання більш повно та точно відображають всеможливі прояви здійснення злочинного впливу;

- встановлено порушення принципу правової визначеності в частині законодавчого визначення поняття злочинного впливу у примітці 1 до ст. 255 КК України, а саме використання вказівок на «будь-які дії» та «інший вплив», «інші особисті якості чи можливості», у зв'язку з чим запропоновано нову редакцію припису;

- запропоновано нову редакцію приміток до ст. 255 КК України, в яких викласти нове визначення злочинного впливу, доповнити примітку поняттям «особа, яка здійснює злочинний вплив», замінити словосполучення «вор в законі» на «злочинний лідер» та додати вказівку на ст. 255-2 КК України, а саме:

Примітка 1: «Під злочинним впливом у цій статті та статтях 255-1, 255-2, 255-3 цього Кодексу слід розуміти будь-які діяння особи, яка завдяки своєму авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює організацію, забезпечення або контроль злочинної діяльності».

Примітка 2: «Під особою, яка здійснює злочинний вплив у цій статті та статтях 255-1, 255-2, 255-3 цього Кодексу слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює організацію, забезпечення або контроль злочинної діяльності. Під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "злочинного лідера", у цій статті та статтях 255-1, 255-2, 255-3 цього Кодексу слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив».

- запропоновано доповнити ст. 255-1 КК України частиною 4, що містить положення про звільнення від кримінальної відповідальності за діяння, передбачені частинами першою та другою цієї статті. Згідно із запропонованою нормою, звільнення може застосовуватися у випадку, якщо особа до повідомлення їй про підозру добровільно відмовилася від подальшої злочинної діяльності, повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла запобіганню або припиненню встановлення чи поширення злочинного впливу, або надала інформацію, що дозволила встановити особу суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «злочинного лідера»;

- виокремлено системні зв'язки норми, закріпленої в ст. 255-1 КК України, із нормами, які передбачають окремі способи використання або поширення злочинного впливу, в тому числі у формі створення чи участі в різних видах злочинних організацій, таких як банда (ст. 257 КК України), терористична організація (ст. 258-3 КК України), воєнізоване формування (ст. 260 КК України), а також норми про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України) у частині розподілу (розпорядження) коштів, майна чи інших активів, якщо вони були отримані злочинним шляхом і спрямовані на подальше забезпечення злочинної діяльності;

– доведено обґрунтованість санкцій, передбачених у ст. 255-1 КК України, а також доцільність застосування до осіб, які вчинили таке кримінальне правопорушення, покарання у виді позбавлення волі;

удосконалено:

– твердження, що безпосереднім об'єктом складу кримінального правопорушення про встановлення або поширення злочинного впливу є безпека суспільства від злочинної діяльності, зокрема злочинних організацій та спільнот, яким здійсненням злочинного впливу забезпечуються умови для такої діяльності;

– доцільність доповнення частини 3 ст. 255-1 КК України кваліфікуючою ознакою, а саме вчинення таких дій службовою особою з використанням службового становища;

– розмежування злочинного впливу від співучасті, зокрема, сприяння у вчиненні одного умисного злочину слід розглядати як співучасть у ньому (пособництво). Водночас, якщо таке сприяння або будь-яка інша дія, визначена як злочинний вплив, здійснюється особою стосовно кількох умисних злочинів (тобто злочинної діяльності), співучасть трансформується у злочинний вплив;

набули подальшого розвитку:

– міркування про те, що встановлення або поширення злочинного впливу в суспільстві (ст. 255-1 КК України) може включати, зокрема, пропаганду злочинної ідеології, припущено, що у статті 255-1 КК України акцент зроблено на «поширення дій у суспільстві», що такі дії стосуються не лише організованих злочинних груп, а й ширших соціальних процесів, подібно до законодавчих положень, що забороняють пропаганду війни, комуністичної та нацистської ідеологій (статті 436, 436-1 КК України), де також наголошується на небезпеці поширення шкідливих ідеологій;

– запропоновано підхід до визначення спеціального суб'єкта встановлення або поширення злочинного впливу (ст. 255-1 КК України), яким є особа, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив, незважаючи на відсутність прямої вказівки на такі ознаки у тексті статті;

– обґрунтовано співвідношення норм про встановлення або поширення злочинного впливу (ч. 1 ст. 255-1 КК України) та про створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній (ч. 5 ст. 255 КК України) як загальної та спеціальної відповідно.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій демонструється на основі обробки широкого кола наукових, довідкових і нормативних джерел, що дало змогу вибудувати цілісну розвідку з чіткою структурою та послідовним викладом дослідницького матеріалу. Широкий арсенал наукових методів дослідження сприяв належній обґрунтованості висновків та забезпечив їх аргументовану інтерпретацію.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що у результаті проведеного дослідження сформульовано низку науково-теоретичних положень і практичних рекомендацій, що мають значення для розвитку науки кримінального права та діяльності

правозастосовних органів. Зокрема, отримані результати можуть бути використані у:

- правотворчості для вдосконалення кримінального законодавства України, усунення недоліків та внесення змін до статей, що регламентують кримінальну відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу;
- правозастосовній діяльності під час кваліфікації проявів злочинного впливу, а також для їх відмежування від суміжних складів злочинів;
- навчальному процесі у викладанні дисциплін зі Загальної й Особливої частин кримінального права України, а також у рамках відповідних спецкурсів;
- науково-дослідній діяльності як основу для подальшої розробки теоретичних і практичних питань кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу.

Структура та обсяг дисертації обумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (207 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, із яких основний текст займає 191 сторінка.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовані на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання та аналізу наукових, нормативних і статистичних джерел.

Результати дослідження попередньо оприлюднено у публікаціях здобувача за темою дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Терех У. В. Кримінальна відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання*. 2022. № 6. С. 366–369. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/81>.

2. Терех У. В. Злочинний вплив у пам'ятках українського кримінального права: типові випадки та їх наслідки. *ПРАВО.UA: науково-практичний журнал*. 2023. № 3. С. 45–52. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2023-3/Pravo_ua_2023_3_045.pdf.

3. Терех У. В. Зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу. *ПРАВО.UA: науково-практичний журнал*. 2024. № 3. С. 267–274. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2024-3/Pravo_ua_2024_3_267.pdf.

4. Терех У. В. Встановлення або поширення злочинного впливу (ст. 255-1 КК України) як пропаганда кримінальної протиправної діяльності. *Наукові перспективи*. 2024. № 11 (53). С. 1096–1106. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Терех У. В. Встановлення або поширення злочинного впливу: теоретичні виклики глумачення ознак складу злочину. *Сучасний розвиток державотворення та право творення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали X Міжнародної*

науково-практичної конференції (23 червня 2022 року) / за заг. редакцією М. В. Трофименко. К.: МДУ, 2022. 346 с. С. 308–311.

2. Терех У. В. Окремі питання відповідальності за встановлення або поширення злочинного впливу. *Механізм функціонування громадянського суспільства в умовах війни (осінні читання): збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (22 листопада 2024 року) / упор. Л. В. Павлик. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 464 с. С. 393–396.*

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Уляни ТЕРЕХ на тему «Кримінальна відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у 6-ти одноосібних публікаціях, зокрема: чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях категорії «Б», перелік яких затверджено МОН України, а також двох тезах доповідей на науково-практичних заходах;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

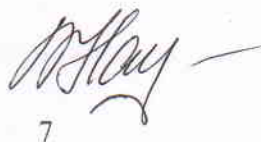
Головуюча на засіданні фахового семінару:

**завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін навчально-наукового інституту
права та правоохоронної діяльності**

Львівського державного університету

внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Наталія ЛАЩУК